УДК 639.1.092(477); 343.77

Проців Олег Романович
Головний спеціаліст Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства
аспірант Львівського регіонального інституту державного управління

З історії подолання браконьєрства на Гуцульщині

Практично у всі часи браконьєрство, тобто, незаконне добування мисливських тварин завдає найбільшої шкоди веденню мисливства на наших землях. Із еволюцією суспільно-політичних відносин змінювалось і ставлення суспільства до браконьєрства.

Нормативно-правові акти, які забороняли браконьєрство у Галичині, існували вже у XVI столітті. У статуті Великого князівства Литовського 1566 р. в 10 розділі приписи про полювання передбачи, що особа, яка браконьєрила, передавалась для покарання на розгляд влади[1].

Литовські статути у Галичині діяли до становлення Австрійської імперії у 1772 р. 1775р. стає у Галичині переломним з огляду на організацію мисливського господарства. Була відмінена феодальна монополія на землю, скасовано феодальні регалії на право полювання. В цьому ж році вийшов закон, згідно якого нікому не дозволялось полювати на копитних чи пернату дичину на чужій землі без письмової згоди його власника під загрозою штрафу у сумі 1000 гривень [2].

Браконьєрство у ті часи трактувалось як крадіжка чужої речі. На Галичині за основу були прийняті німецькі філософсько-правові погляди, згідно яких власник земельної ділянки був власником і дичини, яка на ній знаходилась. На цьому принципі і базувались перші мисливські закони, які регулювали мисливські відносини у Галичині [3] .

Слід також відзначити, що браконьєрство мало свої регіональні особливості, які насамперед були пов’язані із географічним положенням, звичаєвими правилами, рівнем моральності та правосвідомості місцевого населення. Так, на Гуцульщині прийняті нормативно-правові акти Австро-Угорщини, які регулювали проведення полювання, практично не виконувалось. Взагалі-то, розглядаючи правовий аспект мисливства і рибальства, треба сказати, що злочини, пов’язані з полюванням і риболовлею, були напевно одними із перших видів злочинів, які почала чинити людина. З давнини полювання і риболовля, насамперед, були способом добування їжі. Людина намагалась захищати свої мисливські ресурси від правопорушників. Адже від цього залежало їх життя. Найчастіше людина жертвувала навіть своїм життям чи життям своїх побратимів, ведучи кровопролитні війни за свої мисливські угіддя.[4].

На території всієї Гуцульщини існувало і свято дотримувалось звичаєве право недоторканості мисливського ревіру. За Польщі кожен мисливець мав свій ревір, і інший мисливець не мав права у нього заходити із зброєю і там полювати [5].

Будь-які намагання влади: Австро-Угорської, Польської, Румунської чи Радянського Союзу у природоохоронній діяльності наражались на великий спротив гуцулів [6].

Про те, як тяжко було боротись з браконьєрством (чигунством), описав Роман Яримович у своїй книжці «Гуцульськими плаями». Автор багато років пропрацював за часів Польщі у Жаб’єму (тепер – Верховина) і записував свої спостереження: «Там та боротьба є тяжкою, бо чигунством займаються люди всіх прошарків населення, у а деяких - чигунство стає нездоровою пристрастю» [7].

Деякі дослідники навіть висловлювали думку, що збільшення чисельності опришків на Гуцульщині відбулося через запровадження охорони лісів і жорстоке ставлення до

браконьєрів. Гуцул-браконьєр, який підчас сутички застрелив охоронця, не мав іншого виходу, як зі зброєю в руках йти в гори, бо був би засуджений до смертної кари[8].

Великий розквіт браконьєрства спостерігався під час суспільних конфліктів–революцій та воєн, коли і без того не виконувались жодні правові норми. Відомо, як один браконьєр під час Другої світової війни добув на Гуцульщині 360 оленів [9].

Із встановленням на Україні радянської влади приходять і свої звичаєві правила полювання для тодішньої господарсько-партійної еліти. Описується такий випадок, коли районне начальство Верховинського району в часи Радянського Союзу на хребті Германівни проводило несанкціоноване полювання. Нагінка вигнала на високопоставлених мисливців одинадцять олениць, які всі були відстріляні. Були випадки, коли на одному з таких полювань було відстріляно 14 кабанів. Місцеві гуцули такими полюваннями були неприємно вражені. При опитуванні вони давали таку оцінку: «Державна мисливська служба приносить більше шкоди, ніж користі. Замість виконання охорони вони є першими «законними браконьєрами». Для поліпшення стану мисливства у них потрібно забрати рушниці» [10].

До цього часу браконьєрство завдає мисливському господарству найбільшої шкоди, але боротьба із браконьєрством не ведеться ефективно. Так, у 2006 р. в Україні складено 9,5 тис. протоколів протоколів, у 2007 р. – 10550 протоколів, з яких працівниками системи держкомлісгоспу складено 5,3 (56%), працівниками громадських мисливських організацій – 2,7тис. (25,8%), працівниками Мінприроди – 1,6 тис. (14,9%), іншими установами – 258 (2,4%), громадськими інспекторами – 67 (0,6%), працівниками міліції – 29 протоколів (0,3 %). 93% порушників притягнуто до відповідальності. Причому до порушників застосовувались надзвичайно низькі штрафи. В середньому штраф на одного порушника правил полювання становив 54 грн.

Водночас відбувається стрімке зменшення кількості порушників правил полювання, притягнутих до кримінальної відповідальності, а саме: з 139 фактів у 1999 р. – до жодного у 2007 р.

За 2007 р. було присуджено відшкодування збитків на суму 206 тис. грн., а відшкодовано лише 51 тис. грн. [11]

Як стверджує начальник управління мисливського господарства Держкомлісгоспу Шадура М.В.: «…в період з 1990 по 1997 р. чисельність браконьєрств значно зросла, а чисельність по так званих тихих полюваннях: викладаннях петель та капканів – у 20 разів» [12] .

Негативно на стан боротьби із браконьєрством впливає гонитва за показниками, яка притаманна командно-адміністративному стилю правління, якою характеризується діяльність багатьох органів державного управління у вигляді складених протоколів про адміністративне порушення. Нерідко ця боротьба є фіктивною, тобто, лише на папері. Красномовний приклад такої боротьби зафіксовано у Тернопільській області, де двоє працівників тернопільської державної екологічної інспекції складали фіктивні протоколи про порушення правил полювання, при чому самі ж сплачували за «порушників правил полювання» мінімальні штрафи. Також встановлено, що працівники ветеринарної міліції склали понад 200 фіктивних протоколів про адміністративні правопорушення, причому 166 з них – щодо неіснуючих осіб [13].

Новий поштовх до розквіту браконьєрства у сучасній історії відбувся із розпадом Радянського Союзу, що характеризувався правовим нігілізмом та збіднінням широких верств населення. На противагу Україні в країнах із розвинутою демократією, як у Швейцарії термін «браконьєр» практично відсутній, бо законослухняні швейцарці не дозволяють собі несанкціонованих полювань [14].

Через масове розповсюдження браконьєрства мисливське господарство України залишається на низькому рівні. Окупність мисливського господарства України не перевищує 50%.[15]

Для порівняння: лише кількість дикої свині, фактична чисельність якої по Україні становить близько 40 тисяч голів, у 10 - 20 разів менше за потенційно можливу [16] .

У Франції, яка схожа з Україною за розміром території, чисельністю населення і структурою мисливських угідь, добувається копитних тварин у 105 разів більше, дрібної дичини – у 9,3 рази.

У Німеччині щорічно в середньому відстрілюється 1,3 млн. голів копитної та 1,5 млн. голів дрібної дичини. У Швеції щорічно добувається понад 100 тис. лосів і 300 тис. козуль[17].

Висновок

Браконьєрство на даний час виступає одним із головних чинників збитковості мисливства. У його розповсюдженні велику роль відіграють соціально-економічні, політичні та гуманітарні чинники розвитку суспільства. Одним з чинників протидії браконьєрству є пристосування правового регулювання ведення мисливства до звичаєвих норм мисливців на певній території. Недоступність до полювання місцевого населення Гуцульщини через високу вартість ліцензій, бідність населення, невеликі ліміти добування спровоковує на території Гуцульщини розповсюдження браконьєрства. Збитковість ведення мисливського господарства, правовий нігілізм у поєднанні із звичаєвим правом, бідність, незацікавленість керівництва мисливських господарств у забезпеченні дієвої охорони мисливських угідь не сприяє подоланню браконьєрства як на території Гуцульщини, так і в загальному по Україні.

Використані джерела

1.Статут Великого Князівства Литовського 1566 року [електронний ресурс]. – Режим доступу:litopys.org.ua/statut2/st1566_11.htm

2.Przewodnik myśliwca. – Leszno i Gniezno: Nakładem i drukiem E. Günthera, 1848. – s. 3-22.

3.Encyklopedia staropolska/Łowy [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl.wikisource.org/wiki/Encyklopedia_staropolska/%C5%81owy

4.Зеленчук Я.І. Українознавчо – історична реконструкція етносоціальної системи Гуцульщини: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 09.00.12; - Захищена 28.12.2007 ; Затв.21.04.2008 – К., 2008. – С.145-146.:

5.Там само с. 144

6.Там само с. 149

7.Яримович Р. Гуцульськими плаями: Оповідання, нариси, спомини / Р. Яримович.- Буффало: Гуцульщина, 1993. – С.67.

8.Ossendowski A. Karpaty I Podkarpacie / A. Ossendowski – Poznań: Wydawnictwo Polskie R. Wegnera, 1939. – s. 222.

9.Зеленчук Я.І. Українознавчо – історична реконструкція етносоціальної системи Гуцульщини: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 09.00.12; - Захищена 28.12.2007 ; Затв.21.04.2008 – К., 2008. – С. 254-244.

10.Там само с. 254-255

11.Проблеми та перспективи//Лісовий і Мисливський журнал. – 2008. – № 2. – С.26-27.

12.Шадура М. Книга мисливця / Микола Шадура. – Львів, 1998р. – С. 165 .

13. Тернопільські екоінспектори підробляли протоколи, і самі сплачували накладені штрафи [електронний ресурс]. – Режим доступу: www.huntingukraine.com

14.Король М., Делеган І.Де добре звірам, там щастить мисливцям / Микола Король, Іван Делеган//Лісовий і Мисливський журнал. – 1999. – № 5. – С.20.

15.Мисливськогосподарське законодавство України.-Львів „Сполом” 2005. с. 10

16.Делеган І.В. Біологія лісових птахів і звірів / І.В. Делеган – Львів: видавництво «Поллі», 2005. – с. 502-503

17.Засади національної екологічної політики в галузі ведення мисливського господарства[електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/documents/Hunting_problems.doc

Проців О. Р. З історії подолання браконьєрства на Гуцульщині / О. Р. Проців // Еколого-економічні та соціальні проблеми, зумовлені неефективним і несталим веденням лісового господарства та незаконними лісозаготівлями в Україні : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 2-3 грудня 2010 р., Львів / за ред. І. Соловія, М. Чернявського, Я Геника. – Л. : Т-во «Зелений Хрест», Ліга-Прес, 2011 – 396 с.